

Unga röster i soc

Tio år med brukarrådet för placerade barn och unga i Sollentuna kommun

Caroline Jonsson

Innehåll

Inledning: Tio år av unga röster i soc	4
Tematräffar med <i>Unga röster i soc</i>	8
Information	9
Det jag skulle vilja att alla inom socialtjänsten förstår	11
Delaktighet	12
Mina rättigheter	13
Intervju med rådets första projektledare: "Inkludera unga tidigt"	14
Tematräffar med <i>Unga röster i soc, forts.</i>	18
Umgänge – barn och föräldrar	18
Umgänge – vänner och kriminalitet	20
Stöd i skolan	22
Intervju med tidigare deltagaren och medprojektledaren: "Jag vill vara del av lösningen"	24
Tematräffar med <i>Unga röster i soc, forts.</i>	27
Relationen mellan ungdomen och socialsekreteraren	27
Ungas råd till nya socialsekreterare/barnhandläggare	29
Psykisk ohälsa	30
Intervju med tidigare deltagaren och medprojektledaren: "Lyssna till barnet först"	32
Tematräffar med <i>Unga röster i soc, forts.</i>	35
Familjehem och jourhem	35
Att känna sig hemma och trivas där man bor	36
Utsluss	38
Intervju med tidigare enhetschef på socialkontorets placeringsenhet: Idén till <i>Unga röster i soc</i> föddes i England	40
Efterord: "Det finns så mycket sagt som är värt att lyssna på – igen och igen"	44

Inledning:

Tio år av unga röster i soc – här kan du ta del av ungdomarnas erfarenheter

I tio år har placerade barn och ungdomar i Sollentuna kommun delat med sig av sina erfarenheter av att vara placerade till kommunens politiker och chefer i brukarrådet *Unga röster i soc*. Här vill vi förmedla dessa röster.

Beslutet att skapa ett brukarråd för barn och unga i Sollentuna som av olika skäl inte kan bo hos sina föräldrar fattades av socialtjänsten 2014. Genom brukarrådet har de ungas tankar, känslor och åsikter fått utrymme i ett eget forum, där de träffats separat tillsammans med en projektledare. Därefter har de mött politiker i socialnämnden och chefer inom socialtjänsten fyra gånger per år för att påverka och bidra till att förbättra situationen för andra placerade barn och unga.

Rådet ger förslag till socialtjänsten

Unga röster i soc, även kallat rådet eller brukarrådet, ger förslag till socialtjänsten om hur verksamheten kan förbättras och förmedlar vad som är viktigt att tänka på när vuxna fattar beslut. Här får barn och unga som är eller har varit placerade sin röst hörd.

”Det borde vara självklart inom en kommun att prioritera forum med fokus på barns röster och rättigheter. Inte bara genom att lyssna på barn och unga, utan att faktiskt betrakta samtalen som en möjlighet att förändra. Ett ungdomsråd behövs för

deltagarnas skull men även för att socialtjänsten ska hålla sig relevant och hålla i det långa loppet”, säger en tidigare deltagare i rådet.

Syftet: Att låta placerade unga komma i kontakt med de ansvariga

Syftet med rådet var att skapa en permanent plattform där placerade barn och unga kunde komma i direktkontakt med ansvariga politiker och tjänstemän, inom ramen för socialtjänstens verksamhet. Förhoppningen var att vi genom att få ökad kunskap om ungdomarnas erfarenheter skulle utveckla socialtjänstens insatser och förbättra situationen för gruppen.

Så startades arbetet

För att få igång det viktiga arbetet tillsattes en processledare – en anställd på den förebyggande enheten på Sollentuna kommun som tidigare arbetat som socialsekreterare, bland annat med placeringar. Processledaren bildade sedan en styrgrupp tillsammans med två enhetschefer. Det bildades även en arbetsgrupp med socialsekreterare från

En ungdom berättar:

”Att medverka i *Unga röster i soc* innebär att jag får säga vad jag tycker. Ingen kommenterar på ett dåligt sätt, man kan ha olika åsikter men ingen kritiserar. Man får fika och det är en mysig stämning med alla. Min socialsekreterare sa till mig: ’Det finns något som heter *Unga röster i soc*, som är en rolig grej’. Jag gick dit och upplevde gruppen som väldigt mysig, nu har jag varit med ett år och det känns bra och roligt. Jag pratar gärna rakt ut och tar ut känslorna. Min medverkan i rådet kanske inte leder till förändringar som märks för mig, men det kanske förändrar situationen för andra barn i framtiden. Att få träffa och prata med vuxna och politiker har varit bra, det är ju meningen med rådet. Vi vill höra deras röst också och vad de tycker om det vi bestämt. Vuxna behöver lyssna till oss, vi har också rättigheter. Barnrättigheter. Det är så vuxna kan bli bättre på att hantera barn, deras viljor och önskemål. Tillsammans kommer vi överens om något bra och lyssnar på varandra.”

berörda enheter. Dessa grupper diskuterade utformning av rådet, organisation, rutiner för rekrytering, arbetsmetod, budget och kriterier för deltagande.

Dessutom bildades en referensgrupp med tre placerade ungdomar i åldern 17–20 år som delade med sig till processledaren av sina tankar och åsikter kring kommande brukarråd för placerade barn och unga.

Styrgruppen, arbetsgruppen och referensgruppen utarbetade tillsammans informationsmaterial, diskussionsteman och arbetsformer. Ungdomarna i referensgruppen kom senare att bli deltagare i rådet. Kriterierna för medverkan var att ungdomen skulle vara

över 12 år, att ungdomen var – eller hade varit – placerad i familjehem eller HVB-hem och att hen inte hade ett pågående missbruk. Referensgruppen valde namnet för brukarrådet: *Unga röster i soc*.

Inspiration från andra delar av Sverige och Europa

Inspiration till Sollentunas brukarråd kom till stor del från olika modeller och brukarråd i landet, men också från den engelska organisationen *Become*, som tidigare hette *The Who Cares?* som förbättrar förutsättningarna för placerade barn och unga genom att påverka familjer och beslutsfattare.

Så går arbetet till

Arbetet i rådet, som fortfarande pågår när denna skrift sammanställs, går till så att processledaren som också är projektledare leder förarbetet, samlar information, sammankallar rådet, planerar och genomför träffarna, protokollför möten och dokumenterar ungdomarnas åsikter kring rådets arbete.

De unga rådsdeltagarna rekryteras via socialsekreterarna. Processledaren medverkar i styrgruppen och arbetsgruppen, närvarar på politikermötena och är den sammanhållande länken mellan grupperna och rådet. Ungdomarna får återkoppling av socialtjänst och politiker på ungdomsrådets arbetsmöten.

Styrgruppen ansvarar för rådets inriktning och fattar kontinuerligt beslut kring verksamheten, utformningen och uppföljningen. Enhetscheferna i styrgruppen är även ytterst ansvariga för att kunskapen från rådet implementeras i socialtjänstens verksamhet och att enheterna får information om projektet.

Utvärdering visade på positiva resultat

År 2015 genomförde Josefin Bernhardsson vid FoU Nordväst utvärderingen: *Unga röster i soc – ett brukarråd för placerade barn och unga i Sollentuna kommun*. Den initiala utvärderingsfasen utfördes av lektor Ann-Charlotte Münger som tidigare arbetat vid FoU. Utvärderingen visade att det fanns ett stort engagemang och samstämmighet kring verksamheten. Processledare, chefer, socialsekreterare, politiker och ungdomar var alla positiva till rådets implementering och ansåg att rådet utvecklats som förväntat eller över förväntan. De ungas synpunkter och erfarenheter har bidragit till att hålla kunskapen levande. De har också inspirerat och motiverat till att hitta nya och förbättrade arbetssätt.

Rådet skapade förändring direkt

Konkreta förändringar genomfördes tidigt efter rådets bildande som ett direkt resultat av rådets arbete. Till exempel fick placeringsenheten ökade anslag och placerade ungdomar fick bättre möjlighet att stå i den kommunala bostadskön.

I utvärderingen framkom att framgångsfaktorerna för ungdomsrådet bland annat var: "Ett gediget förarbete – där kunskap inhämtats från liknande projekt, en engagerad processledare och att brukarrådets verksamhet varit avgränsat med ett tydligt syfte. En entusiastisk ledning, socialsekreterare och politiker som arbetat för att ungdomarnas röster ska användas på bästa sätt."

"Det finns mycket att vinna"

Brukarrådets röster har gett socialtjänsten bekräftelse, samt förtydligat och påmint om kända utmaningar – vad som behöver bli bättre och prioriteras i det fortsatta arbetet. Ungdomarna anser att rådet ger dem möjlighet att påverka chefer och politiker som bestämmer direkt. De upplever att de får en chans att göra saker bättre. Rådets första projektledare betonar:

"Det krävs tålamod, tydliga beslut uppifrån och att man finner bra former för samverkan mellan olika enheter, socialsekreterare och den person som ska ansvara för rådet. Det måste vara tydligt uttalat att arbetet med ett ungdomsråd ska prioriteras. Rådet ger möjlighet till direkt återkoppling från unga och lärdomar som inte kan ersättas med annat arbete. Det finns mycket att vinna – både för socialtjänsten och ungdomarna."

Här kan du ta del av viktiga erfarenheter

I denna skrift medverkar tidigare projektledare Maja Hagström, tidigare rådsdeltagare och medprojektledare Sanna Syeda och Zhané Taylor samt Lena Moseley, tidigare enhetschef på socialkontorets placeringsenhet. De berättar om sina tankar och erfarenheter i samband med rådets tioårsjubileum. Intervjuer, protokoll från rådets arbetsträffar och möten med politiker och chefer ligger till grund för innehållet.

Dessutom förmedlar vi dokumentation från ungas träffar utifrån teman som exempelvis *information, umgänge och utsluss*, samt röster från betydelsefulla personer som blickar tillbaka på första decenniet med *Unga röster i soc*.

Tematräffar med Unga röster i soc

Tema: Information

Ibland känns det som att socialtjänsten vet mer om vad som händer i mitt liv än vad jag vet själv.

Under träffarna på temat *Information* diskuterade ungdomarna olika aspekter av information som de anser behöver förbättras, till exempel att planer som berör deras liv bör delges i god tid och att det ska finnas riktad information till unga på socialtjänstens hemsida.

De förmedlade även frågor de vill få bättre svar på, till exempel: *Varför har jag placerats just här? Vilken information om min situation kan jag fråga efter? Vad förändras när jag fyller 18? Vilka är mina rättigheter? Hur gör jag om jag inte är nöjd med hjälpen jag får?*

Dessutom efterlyste de mer förberedelse och framförhållning inför placeringar, och att all information anpassas efter ålder. De vill få möjlighet till personliga möten med sin socialsekreterare och vissa uttryckte en önskan om att få läsa sina utredningar.

Ungas röster: Om information

Vad har varit bra och dåligt med socialtjänstens information?

- Jag fick muntlig och skriftlig information med mejl och telefonnummer om hur jag kan nå min socialsekreterare, vem jag ska kontakta när hen inte är på plats och om det är något akut.
- Jag hade min kontaktperson som jag kunde vända mig till för information.
- Dåligt var att inte veta hur man ska få information, att inte känna sig uppdaterad om sitt eget fall och inte veta vilka rättigheter man har – till exempel att jag har rätt att läsa vad som skrivits om mig när jag fyllde 15 år.
- När det blev akut visste jag inte vart jag skulle vända mig och min kontaktperson svarade inte.

En ungdom berättar:

”Första gången jag blev placerad gick det snabbt. De kom bara hem och hämtade mig utan någon förvarning eller förberedelse. Jag förstod inte vad som hände och jag förstod inte varför, eftersom jag trodde att det var normalt att ha det som jag hade det hemma. Det hade varit bättre om någon lärare i skolan hade berättat för mig vad som skulle hända innan jag träffade socialtjänsten, eller någon annan jag kände. En lärare kunde även ha varit med på mötet med socialsekreterarna.”

Hur skulle informationen kunna förbättras?

– Förberedelser och framförhållningen vid placeringar måste bli bättre. En liten broschyr om mina rättigheter tappas lätt bort och jag kan inte komma ihåg endast muntlig information. Hur ska det bekräftas att jag faktiskt fick informationen?

– Det är viktigt att få information om vad som ska hända i god tid så att man kan förbereda sig.

– Kolla att ungdomen har förstått.

Får ni vara delaktiga i hur möten med socialsekreterare sker och var man träffas?

– Vi har möten där jag bor, det känns personligt och tryggt. Jag brukar ha en stund själv med min socialsekreterare utan att personalen på boendet är med.

– Nej. När jag bodde hemma träffade jag min socialsekreterare en gång i halvåret på socialkontoret. Det är lättare att få förtroende om man har möten ofta, då blir det enklare att höra av sig när det blir akut som det blev för mig. Det är viktigt att få möjlighet till enskilda samtal. En gång blev jag tillfrågad vad jag tyckte om den jourfamilj jag var placerad hos. Jourfamiljen satt med och lyssnade och då kunde jag inte säga att jag inte trivdes.

– Mina föräldrar behövde alltid vara med på möten på socialkontoret. Det blev inga bra möten på grund av mina föräldrars egna problem.

– Jag ville träffa mamma men fick inte göra det för socialsekreteraren på grund av att mamma mådde för dåligt.

En ungdom berättar:

”Hur kommer det sig att föräldrar har så mycket makt över sitt barn när de har behandlat barnet illa? Mina föräldrar hade väldigt mycket att säga till om när det gällde mina frivilliga placeringar, både om jag ska placeras och var jag ska placeras. Det har inte varit för mitt bästa. Man flyttar ifrån sina föräldrar men de kan ändå fortsätta skada en.

Det är fel.”

”

De ungas checklista till socialsekreterare:

- ✓ Uppdatera mig om min situation och om framtida planer.
- ✓ Kolla om jag känner till mina rättigheter och anpassa information utifrån ålder.
- ✓ Lyssna till min åsikt utan någon annan i närheten.

Tema: Det jag skulle vilja att alla inom socialtjänsten förstår

Blöta strumpor. Kalla tår. Ingen jacka, inga skor.

Ungdomarna berättade om sina erfarenheter i digitala berättelser på temat *Det jag skulle vilja att alla inom socialtjänsten förstår*. Politiker och chefer fick ta del av berättelserna där de unga fokuserade på vikten av att bli hörda och få tillräcklig information när de kontaktar socialtjänsten. Ungdomarna förmedlade även behovet av regler och rutiner för placerade barn och ungdomar.

Ungdomsrådet träffade en representant för *Unga berättar* på Kulturskolan i Stockholm för att få information om arbetsmetoden digitala berättelser. Ungdomarna fick i uppgift att lista tre händelser eller personer som de kom att tänka på utifrån temat. Därefter valdes en situation som förmedlades i en digital berättelse. Ungdomarna skapade tre berättelser på temat *Det jag skulle vilja att alla inom socialtjänsten förstår*:

- *Kaos* handlar om att bli placerad som femåring utan förberedelse eller förståelse för vad som händer.
- *En kram* beskriver hur livet hemma kan påverka relationerna utanför.
- *Utan skor och jacka* handlar om att inte bli hörd vid en första kontakt med socialtjänsten i ett akut läge, där en av ungdomarna tecknar ett barn utomhus en mörk natt med texten: *Blöta strumpor. Kalla tår. Ingen jacka inga skor.*

Ungas röster: Om viktig förståelse

– Det är viktigt att förstå att det är ett stort steg för en ungdom att ta kontakt när det har gått så där långt. Ett ja, eller nej i värsta fall, kan innebära skillnad mellan liv och död. Det är viktigt att säga ja vid rätt tillfälle. Om man inte blir tagen på allvar kan det skada tilltron under lång tid.

– Jag var i skolan och gjorde det jag skulle, därför blev det svårare för omgivningen att se hur jag hade det. Skolan är viktig, den kan bli en tillflykt.

– Det är inte lätt att flytta till en ny familj med andra vanor och regler. Det kan handla om små saker som familjen kan uppleva som självklart, som att man ska säga "hej" när man kommer hem. Vi är extremt präglade av var vi bott innan. Det är viktigt att familjer inte säger saker de inte menar som: "vi är familj" och behandlar den som är placerad annorlunda än sina egna barn.

Tema: Delaktighet

Läs inte bara dokumentet om mig.
Tänk djupare, jag har mer att berätta.

Under träffarna på temat *Delaktighet* framförde ungdomarna att de vill att socialtjänsten ska lyssna och ta hänsyn till deras åsikter. De vill vara delaktiga i beslut som påverkar deras liv och de anser att socialtjänsten bör ge mer information och kommunicera bättre, särskilt när ungdomarna ska byta boende eller medverka i uppföljningsmöten. För att underlätta delaktighet anser de att socialtjänsten ska förmedla varför ett beslut har fattats och vilka alternativ som finns.

De unga menade att det kan vara svårt att få vara delaktig när de vill flytta från sitt boende. Det kan kännas som att det alternativ som erbjuds framställs som enda möjligheten, även om de själva upplever att det finns fler möjligheter. När det gäller delaktighet i beslut om placeringar hade de unga upplevt att de inte alltid kunnat påverka, men att det ändå har en stärkande effekt när de får sin röst hörd och tas på allvar.

Ungas röster: Om delaktighet

Detta är viktigt för att jag ska känna mig delaktig:

- Lyssna till vad jag vill, tro på mig.
Prata med mig enskilt om min situation.
- Behandla mig som en egen individ utifrån ålder, mognad och behov.
- Läs inte bara dokumentet om mig.
Tänk djupare, jag har mer att berätta.
- Fråga: *Vad vill du prata om? Hur tyckte du att mötet var? Har vi missat något?*
- Jag ska ha möjlighet att bestämma var jag ska bo. Mamma fick bestämma jourhem/familjehem åt mig när jag själv ville bo på ett annat ställe.
- Jag vill i första hand att soc ska lyssna på barn och ungdomar om vilken familj eller kontaktperson de vill ha. Alltså med vilka barnet känner sig trygg.
- Informera om möten och beslut som tas och varför via mejl. Då har jag en chans att säga nej om jag inte tycker det är bra.
- Jag har fått information om vad beslutet innebär men inte om vilka möjligheter som finns. Det känns ibland som att ett alternativ framförs som enda möjligheten, när det inte är så.
- Anpassa till barnets sätt att kommunicera. Fråga mig hur jag vill få information.
- Ibland kan det vara lättare att rita eller skriva än att sitta och prata.

Tema: Mina rättigheter

Ju äldre man blir, desto mer undrar man.

En gemensam önskan från rådet under träffarna på temat *Mina rättigheter* var att socialsekreteraren ska visa intresse, dela med sig av information så fort hen får kännedom och att de unga ska få information om sina rättigheter.

Vid negativa beslut anser de att det är viktigt med en sista sammanfattning för att undvika missförstånd. De vill ha detaljerad och tydlig information om orsaken till beslutet. De vill också ha kontinuerlig kontakt med socialsekreteraren och delaktighet i beslutsprocesser.

Ungas röster: Om mina rättigheter

Vad får dig att känna dig lyssnad på?

- Det är viktigt att socialsekreteraren är delaktig under mötet och får med sig helheten. Det är bra med ögonkontakt, att socialsekreteraren visar intresse och inte sitter vid datorn i en timme.
- Att mötet sammanfattas så att det inte blir missförstånd. Det skulle vara bra att få möta en socialsekreterare som varit med om något liknande tidigare.
- Det är viktigt att få veta anledningen till ett negativt beslut, om det är nödvändigt och varför beslutet tagits. Visa beslut och underlag, ge så mycket detaljer som möjligt. Det påverkar förtroendet. Ett brustet förtroende sitter kvar.
- Det är inte ett förhör, det ska finnas tid för ett fritt samtal.

Tycker du att socialsekreterare har berättat för dig vad du har för rättigheter?

– Vissa är tydliga. God kommunikation är viktigt, att socialsekreteraren berättar om planering och upplägg. Det handlar om barnets liv och det borde inte finnas någon censur. Till exempel kan man bli flyttad från en dag till en annan utan att man fått veta det innan.

– Ju äldre man blir, desto mer undrar man.

Vad innebär ett bra möte?

- Mötet ska vara humant. En god kontakt som inte är för mekanisk. Det är bra med whiteboardtavla.
- Det är viktigt att inte sitta vid datorn och "pingla", man undrar vad som skrivs om en.
- Använd gärna humor och ställ inte för många frågor.

Intervju med rådets första
projektledare, Maja Hagström:

”Inkludera unga tidigt”

”Rådet ger direkt återkoppling från barn och unga – och lärdomar som inte kan ersättas med annat arbete. Det finns mycket att vinna, både för socialtjänsten och ungdomarna.” Det säger Maja Hagström, projektledare för *Unga röster i soc*, som ansvarade för uppstart och utformning av arbetet med brukarrådet.

Maja Hagström inkluderade unga i planeringsfasen och drev *Unga röster i soc* under sex år. Många unga har passerat rådet sedan det bildades 2014. Vissa deltog endast vid ett möte medan andra medverkade från planeringsstadiet, engagerade sig i möten under flera år och timanställdes sedan som medprojektledare tillsammans med Maja.

Att förbättra för andra och dela erfarenheter med unga i liknande situation skapar gemenskap, säger hon.

– Andra unga kanske kan sätta ord på sådant man själv inte kunnat formulera, det är hjälpsamt att höra varandras erfarenheter. En ungdom i ett liknande brukarråd sa att hennes medverkan hade hjälpt mer än alla behandlingsinsatser. För unga som medverkade under lång tid tror jag att rådet fyllde en viktig funktion. Deras delaktighet och påverkan har bidragit till konkreta förbättringar för andra barn i socialtjänsten.

Första mötet gav snabba förändringar

När socialnämndens politiker och chefer mötte placerade barn och unga blev de uppmärksammade på frågor och medvetna om problem. Detta ledde till snabba förändringar. Ungdomarna identifierade tydliga glapp och brister, till exempel att det saknades riktad information till unga på kommunens hemsida.

Maja minns första mötet:

– Ungdomarna berättade att de inte kände till socialtjänsten överhuvudtaget innan de av olika anledningar fick sin första kontakt. Ingen av ungdomarna visste att man kunde söka hjälp om man inte hade det bra hemma, vilket de tyckte var jättekonstigt. Den information som unga förmedlade blev starten för *Soc för unga*, en webbsida för barn och unga. Den blev också starten för undervisning om socialtjänsten i skolan med stöd av en lärarhandledning.

Att skapa bättre information, både till ungdomar som har kontakt med socialtjänsten och till barn och unga i allmänhet, blev en prioriterad fråga efter första rådsmötet, säger Maja.

– Det var ett väldigt viktigt möte där ungas berättelser, erfarenheter och åsikter om bristande information bidrog till att utvecklingsarbeten påbörjades. Det är betydligt lägre risk att unga i kommunen inte känner till Socialtjänsten idag efter tio års arbete, men det finns mer att göra för att säkerställa att informationen verkligen når ut till alla barn och unga.

”Mötet med unga gav nya insikter”

Informationsarbetet växte till ett stort utvecklingsarbete som även har spridits till andra delar inom verksamheten och till andra kommuner. Arbetet har också uppmärksammats av Socialstyrelsen och Skolverket.

Ett annat konkret exempel på rådets betydelse är att man snabbt beslutade att placerade unga fick ställa sig i Sollentunahems bostadskö från 16 års ålder:

– Beslutet togs efter ett möte med politikerna, när ungdomarna uppmärksammade att de saknade samma möjlighet som jämnåriga eftersom de oftast inte var folkbokförda i kommunen. En politiker sa direkt på mötet: ”Det där måste vi såklart göra någonting åt.” Därefter var det kort väg till beslut.

Av respekt för ungdomar som är placerade är det viktigt att skapa olika sorters samtalsforum, där socialtjänsten kan ta tillvara ungas lärdomar och erfarenheter:

– Det kan vara svårt att prata om allt med sin socialsekreterare. Samtalen handlar oftare om situationen här och nu och mindre om ungdomens tankar om kontakten med socialtjänsten eller vården i stort. Politiker och chefer upplevde att mötet med unga gav nya insikter, bredare perspektiv och att samtalen väckte deras nyfikenhet. Unga i rådet har varit modiga och gjort ett väldigt viktigt arbete för oss som jobbar i socialtjänsten, säger Maja Hagström.

Barn och unga har fått stärkta rättigheter

De senaste tio åren har det skett många förbättringar när det gäller information till barn och unga, konstaterar Maja:

– Barnkonventionen har blivit lag och det sker en utveckling för barn och ungas rättigheter inom socialtjänsten och andra delar av välfärden. Enligt den nya socialtjänstlagen ska socialtjänsten arbeta förebyggande och vara kunskapsbaserad. *Unga röster i soc* är ett bra exempel på hur man kan arbeta förebyggande med barn och unga i samhällsvård. Det är också ett exempel på hur man kan arbeta systematiskt för god kvalitet.

Den största utmaningen genom hela arbetet har varit att lyckas få ungdomarna att komma till rådets möten, berättar hon.

– Samarbetet med socialsekreterarna har varit viktigt. De är redan en pressad yrkesgrupp med bristande tid och mycket som ska prioriteras. Att informera unga om rådet blir ytterligare en arbetsuppgift. När allt var nytt kunde detta vara en utmaning.

Viktigaste rådet: Inkludera unga från början

Den viktigaste framgångsfaktorn i arbetet med rådet, och det grundläggande rådet för andra kommuner som vill starta ett liknande ungdomsråd, är att inkludera unga i arbetet från början:

– I samband med utvecklingsarbete som planeras, i alla möjliga situationer – vänta inte med att inkludera barn och unga!

I samverkan med rådet kan Socialtjänsten skapa en verksamhet som har bättre kvalitet

”I samverkan med rådet kan Socialtjänsten skapa en verksamhet som har bättre kvalitet och resultat och bättre möjligheter att stötta och hjälpa de barn och unga som är i behov av det.”

MAJA HAGSTRÖM

och resultat och bättre möjligheter att stötta och hjälpa de barn och unga som är i behov av det. Det finns många barnrättsorganisationer som gör ett otroligt viktigt arbete, men ett ungdomsråd i kommunen ger direkt kontakt med de unga som kommunen själv har placerat, betonar hon.

– Det krävs tålamod, tydliga beslut uppifrån och att man finner bra former för samverkan mellan olika enheter, socialsekreterare och den person som ska ansvara för rådet. Det måste vara tydligt uttalat att arbetet med ett ungdomsråd ska prioriteras. Rådet ger direkt återkoppling från unga – och lärdomar som inte kan ersättas med annat arbete. Det finns mycket att vinna, både för socialtjänsten och ungdomarna, säger Maja.

Livsviktig yrkesroll

Innan arbetet med *Unga röster i soc* hade hon jobbat som socialsekreterare under flera år.

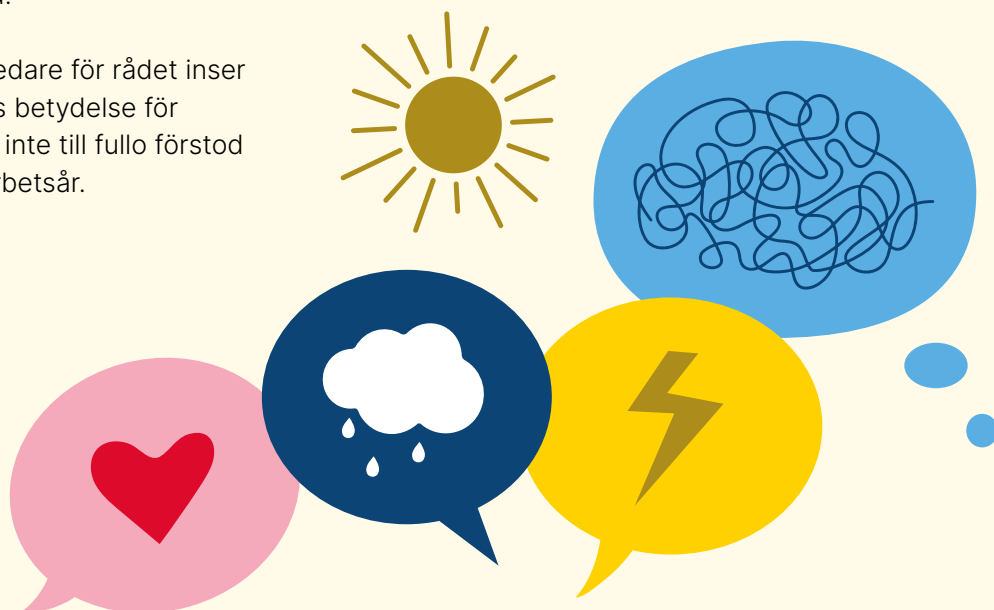
– Med min bakgrund var det spännande att prata med unga om samma frågor på ett annat sätt och i en annan form. Ungdomarna i rådet har lärt mig väldigt mycket, gett mig ett annat perspektiv och en ökad förståelse för hur det kan vara att som ung ha erfarenhet av att vara placerad.

Efter åren som projektledare för rådet inser hon socialsekreterarens betydelse för ungdomen – något hon inte till fullo förstod under sina inledande arbetsår.

”Rådet ger direkt återkoppling från unga – och lärdomar som inte kan ersättas med annat arbete. Det finns mycket att vinna, både för socialtjänsten och ungdomarna.”

MAJA HAGSTRÖM

– Med erfarenheter från *Unga röster i soc* skulle jag idag tänka att jag som socialsekreterare är väldigt viktig för individen jag möter. Jag skulle vara mer noggrann idag med att hålla tät kontakt, hitta olika sätt att ha samtal på, finna mötesformer som ungdomen är bekväm i och kanske ställa lite andra frågor. Jag betraktade inte min insats som livsviktig under mina första år. Nu förstår jag att man i rollen som socialsekreterare är och kan bli oerhört betydelsefull för ett barn eller en ungdom.

Tema: Umgänge – barn och föräldrar

Fråga inför umgänge hur det känns för barnet, behovet att träffa sin förälder kan ändras.

Under träffarna på temat *Umgänge – barn och föräldrar* framkom en önskan från ungdomarna att öka deras juridiska rättigheter i umgängesfrågor. På arbetsträffarna fanns möjlighet till samtal där de unga fick förbereda frågor som sedan besvarades av projektledare, chefer och politiker. Frågorna var exempelvis: *Varför får jag inte träffa mina föräldrar? Kan umgängesbeslut överklagas? Vad innebär "barnets bästa"?*

Ungdomarna informerades om sina rättigheter och var de kan hitta mer information på nätet, bland annat hos Barnombudsmannen, Inspektionen för vård och omsorg (VO) och Koll på soc – Socialtjänsten för barn och unga.

En ungdom berättar:

Det hänger mycket på att soc engagerar sig. Om umgänget inte fungerar behöver soc försöka lösa det och höra av sig till både ungdomen och familjen och fråga om det uppstått någon konflikt. En del ungdomar vågar inte berätta om konflikter för sina socialsekreterare, det kan behövas att man får frågan. Det kan finnas en rädsla för att berätta för sin socialsekreterare om man vill flytta hem. Om soc får veta om konflikten kanske ungdomen tror att man inte får flytta hem. Umgängesfrågan kan vara så himla tung. Det är viktigt att vuxna förstår att de måste ta ansvar för att få till bra förutsättningar för att det ska fungera. Bra förutsättningar är de som passar barnet eller ungdomen.

Ungas röster: Om umgänge med förälder

Vad behöver socialtjänsten tänka på?

- Fråga: Är du trygg med att ha kontakt med din vårdnadshavare eller förälder? På vilket sätt är du trygg med att ha kontakt? Hur ofta vill du ha kontakt?
- Kom överens med barnet och besvara frågor som: Var ska man träffas, vad ska man göra, vilka ska vara med? Måste mamma och pappa komma samtidigt? Kan man ta med en kompis, en kontakt-person eller annan trygg person?
- Det ska gå att backa när man känner sig obekväm.
- Fråga inför umgänge hur det känns för barnet, behovet att träffa sin förälder kan ändras.
- Utgå ifrån barns bästa och barns behov.
- Låt barnet bestämma, ge möjlighet att tänka efter och testa sig fram.
- Soc måste våga vara aktören som tar samtalet med föräldern när umgänget inte fungerar, barnet ska inte behöva ta det. Det är skittufft oavsett hur man har haft det med sina föräldrar att säga sådana saker.
- Utgå ifrån barnets eller ungdomens trygghet vid varje tillfälle för umgänge – oavsett om mötet sker online, via telefon eller fysiskt.
- Det är okej för socialtjänsten att ge upp hoppet om att föräldrar och barn ska ha fungerande umgänge. Det är okej att "misslyckas", det finns andra vägar som leder till framgång.
- Ta det inte personligt om ett barn inte vill träffa sina föräldrar. Jämför inte med dig själv och din relation till dina barn.

- Det vore bra om soc har koll på andra viktiga personer som en vän, släkting och syskon.
- Ett barn längtar inte alltid efter sina föräldrar bara för att de är ens föräldrar.
- Säg inte: "Alla föräldrar älskar sina barn."

Vad finns det för risker för barnet om man tvingar till umgänge?

- Fortsatt utsatthet, när man är plågad inombords av att ha upplevt svåra saker.
- Att tvinga fram umgänge kommer inte att leda till ett bra eller fungerande umgänge.
- Att barnet skjuter ifrån sig föräldrarna ännu mer.
- Att man mår dåligt och får svårigheter med tillit.
- Koncentrationssvårigheter i skolan.
- Relationen till soc försämrar.

Tema: Umgänge – vänner och kriminalitet

Att jobba med trygghet i skolan och antimobbning är jätteviktigt. På en bra skola finns inga gäng.

Under träffarna på temat *Umgänge – vänner och kriminalitet* menade ungdomarna att skolan är grunden till allt, även valet av umgänge. Om skolan inte fungerar försvinner motivationen att göra något bra. Skolan kan hjälpa de unga att få kontroll över sina liv genom att ge dem möjlighet att utveckla sin potential och sina förmågor. Ungdomarna vill ha tillgång till aktiviteter utanför skolan, där de kan träffa människor med samma intressen och mål. I samtal vill de unga att vuxna ska fokusera på det positiva och stötta deras drömmar och mål. Stöd från socialtjänst, en bra skolgång och fritidsaktiviteter är viktigt för att hjälpa ungdomarna att lämna kriminalitet samt att föräldrar och socialtjänst samarbetar.

Ungas röster: Om drömmar

”Utgå från vad unga drömmer om. När du möter en ungdom – fråga om individens drömmar, mål och prata om hur hen kan nå dit. Gör allt du kan för att stötta. Om ungdomen du möter drömmer om att fortsätta en kriminell bana – börja där. Vad är det som är lockande? Ofta handlar det om att vilja ha makt och kontroll över sitt liv. Ungdomar som går med i gäng har ofta dåligt självförtroende. De tror inte på sig själva, därför tror de att de behöver ett gäng som ’ställer upp’ för dem. Om ungdomen vill ha makt och kontroll är skolan svaret. Du kan få kontroll över din insats och dina betyg. Du får många fler valmöjligheter i livet. Det finns inga begränsningar på samma sätt som när

du väljer en kriminell bana. Fokus i samtalet med ungdomen om skolan ska vara: Du gör det för din egen skull, du får kontroll över ditt liv och kan komma hemifrån. Höj och förstärk allt positivt som ungdomen gör som har med skolan att göra. Ge mycket komplimanger! Skolan behöver bli bättre på att uppmuntra elever.

Vi hoppas att politiker och chefer hjälper unga att klara skolan och jobbar med mobbning som ofta är en grund till att ungdomar söker sig till gäng. Skapa sammanhang för aktiviteter utanför skolan och lyft goda egenskaper hos ungdomarna. Det är viktigt med forum där vi unga träffar människor med mål och intressen, där det inte finns hierarkier. Kommunen borde satsa mer på fritidsgårdar där det jobbar bra vuxna och där olika typer av ungdomar möts. Att jobba med trygghet i skolan och antimobbning är jätteviktigt. På en bra skola finns inga gäng.”

Ungas röster: Om umgänge med vänner

Vad har fått dig att välja vänner som är bra för dig?

– Jag ville ha något positivt som kunde hjälpa mig ur den jobbiga situation jag levde i. Jag ville välja människor som visade en annan sida av livet.

– Jag visste att skolan var flykten. Om jag klarade skolan bra kunde jag få ett jobb, flytta hemifrån och bli lycklig.

– När det är skit hemma söker man den exakta motsatsen eller samma sak. Man gör ett val.

Hur kan socialtjänsten stötta ungdomar att välja bra umgänge?

– Fokusera på det ungdomen är bra på. Var inte dömande.

– Låt ungdomarna drömma, fråga: Var vill du vara om 50 år?

– Min kontaktperson har sagt: Ju bättre det går i skolan, desto mer frihet får du. Det stämmer.

Hur skulle du beskriva en bra vän?

– Någon som stöttar en oavsett vad som händer.

– Under tuffa perioder i livet märker man vad som är viktigt och vilka som är viktiga.

– En bra vän förstår vad du behöver och vet hur de ska göra när du är arg.

– Någon som skyddar en när man inte är där.

Ungas röster: Om att lämna kriminalitet

”Att få någon att lämna kriminalitet är nog ofta svårare än soc kan hantera. Viljan måste finnas hos den som ska lämna kriminalitet. Som vuxen eller socialsekreterare hjälper det inte att uppmuntra ungdomen att byta vänkrets. Försök i stället att fokusera på det positiva:

’Vi ser att du har ett driv, du vill ha pengar och makt över ditt liv.’ Visa andra tillvägagångssätt: ’Om du vill tjäna pengar och gillar att sälja saker, då kanske du kan bli mäklare’. Det är bra med ett gemensamt synsätt hos vuxna som de kan förmedla till unga: ’Bara för att du gör dåligt betyder inte det att allt

är dåligt eller att du är dålig’. Lyft det som funkar, unga väljer uppmuntrande personer. Det är grunden till att många också väljer gäng eftersom de blir sedda och uppmuntrade där. Det är viktigt att socialtjänsten och föräldrarna samarbetar.

Pengar är jätteviktigt. Många har föräldrar som inte haft mycket pengar och inte haft råd att köpa fina grejer. Då blir pengar ännu viktigare. Alla vill ha det man inte har. Alla vill ha makt över sitt eget liv. Pengar är makt. Hur du får makt över ditt liv beror också på vad du vill ändra på i ditt liv, vilken din motivation är. Är det att ha en god mental hälsa eller är det att tjäna så mycket pengar som möjligt? Du får mer makt över ditt liv om du följer lagarna. Då ser och vet alla vad du har gjort. Kriminalitet kan du inte skryta med på samma sätt. Du får större makt över ditt liv om du inte är kriminell. Du får mer kontroll om du inte riskerar fängelse. Då kan du vara stolt och öppen med hur du försörjer din familj.

Att hjälpa unga att tänka långsiktigt handlar om att ta reda på ungdomens mål. Familjen är viktig för många. Fråga ungdomen om hen har tänkt skaffa familj och om hen är beredd på att utsätta sin framtida familj för de hot och risker som det kriminella livet innebär. Många ungdomar som väljer kriminalitet tänker att det inte finns alternativ. Det behövs någon som är beredd att hjälpa ungdomen igenom sin frustration. Det är viktigt att unga får höra att det aldrig är för sent att ändra sig. Stärk minsta lilla positiva grej som ungdomen gör. Skapa en känsla av att det finns något i den lagliga världen för mig. Visa på andra värden i livet.”

Tema: Stöd i skolan

Det som stör skolgången mest är att behöva flytta eller att oroa sig för att behöva flytta.

Under träffarna på temat *Stöd i skolan* berättade de unga att stöd i skolan har stor betydelse när det saknas föräldrar som driver på – till exempel när det gäller läxläsning, att upptäcka eventuella diagnoser och hantera mobbning.

Vissa av de unga hade erfarenhet av att skolan kopplat försämrade skolresultat till hemsituationen, vilket gjorde att diagnoser upptäcktes sent under skolgången.

Ungdomarna betonade vikten av att se till att placerade barn och unga har samma chanser att klara skolan som andra barn.

De poängterade också att det är viktigt att ha en kontaktperson som kan hjälpa till med stöd i skolarbetet. De berättade om stress och ångest som orsakas av krav och press att lyckas samt om behovet av mer praktisk utbildning. De beskrev även betydelsen av

kommunikation mellan skola, socialtjänst och vårdgivare och önskade få mer kontroll över delning av information om sig själva. Många upplevde att de inte har fått den hjälp de behövt av skolan.

Ungas röster: Om stöd i skolan

Vilken hjälp hade ni velat få från skolan?

- Rätt hjälpmedel och att vuxna lyssnar.
- Hjälp att hitta motivationen: Vad är skolan bra för och varför går man i skolan?
- Det är svårt att hänga med i undervisningen när läraren bara pratar så att de smartaste förstår, de som har det svårt hänger inte med.
- Kunskap om hur man tar hand om pengar, lever, bor själv och tvättar.
- När hjälpen väl kom var det för sent. Då hade jag redan lämnat skolan.
- Skolpersonal skrev remisser och tyckte att andra än skolan skulle ta hand om problemen.
- I fyran misstänkte skolan att jag hade dyslexi men det gjordes ingen utredning eftersom det var jobbigt hemma. Jag utreddes och fick diagnos flera år senare. Det betyder att jag har gått många år i skolan utan att få hjälpen jag behöver.

Vilken hjälp hade ni velat få från socialtjänsten?

- Socialtjänsten borde satsa på läxhjälp, skolan kan oftast inte hjälpa till med läxor så mycket som behövs.
- Om det finns problem med mobbning borde man ta tag i det direkt. Socialtjänsten borde ställa krav på skolan och följa upp situationen. Om mobbningen inte upphör borde socialtjänsten medverka till att man får byta skola.
- Det som stör skolgången mest är att behöva flytta eller att oroa sig för att behöva flytta.

Vad behövs för att skolan ska fungera bättre?

- Mindre prov och redovisningar. Det är onödig ångest, press och stress.
- Mindre kunskap om sådant som är oviktigt.
- Lyssna mer på vad ungdomar har att säga.
- Rätt hjälp i alla ämnen. En vuxen som är där och kan hjälpa dig.

**Intervju med tidigare deltagaren och
medprojektledaren, Zhané Taylor:**

”Jag vill vara del av lösningen”

”Jag tycker inte att det är en fråga om att vilja skapa ungdomsråd, jag hoppas att alla kommuner blir tvungna att inkludera barn och ungas röster med hjälp av ett brukarråd som *Unga röster i soc* när de inser vinsterna.” Det säger Zhané Taylor, som var aktiv inom rådet under många år. Idag jobbar hon som ungdomsbehandlare.

Socialtjänsten behöver ha insyn i placerade barn och ungas liv för att kunna vara en del av samhällets sociala skyddsnät, menar Zhané Taylor. Hon vet vad hon pratar om – hon var 14 år när hon först kom i kontakten med socialtjänsten, i samband med en akut situation som ledde till att hon flyttade till jourhem:

– Det var svårt att hitta ett familjehem, så jag bodde senare på olika ställen inom mitt nätverk. När de fann ett familjehem stannade jag ett halvår, men det funkade inte. Efter många flyttar placerades jag på ett HVB-hem. När jag var 19 år fick jag en träningslägenhet i anslutning till hemmet. Sedan jag fyllde 21 har jag ingen kontakt med soc och har klarat mig själv.

”Levde som en nomad”

Idag arbetar Zhane som ungdomsbehandlare i en kommun.

– Jag jobbar med barn och ungdomar som behöver anpassat stöd i sitt liv. Det kan handla om stöd med skolgång eller sysselsättning, hjälp med att bryta någon form av isolering, utforska nya fritidsaktiviteter eller komma bort från kriminalitet. Med mina erfarenheter vill jag vara del av lösningen och bidra till att stärka ungdomars egna resurser. Jag vill hjälpa unga att komma fram till att man är värd bra saker i det här livet.

Att vänta på stöd och hjälp och tvingas flytta runt påverkar hela livet, berättar hon.

– Flyttarna skapar en otrolig stress. Att inte ha en stabil hemsituation, det gör absolut någonting med en. Det är så smärtsamt att det inte går att beskriva, vetskapen om att livet hade kunnat vara annorlunda. När jag tänker tillbaka inser jag att jag faktiskt var deprimerad åren mellan 12 och 17. Även om man flyttar till något bättre så hjälper det inte,

Zhane Taylor, tidigare medprojektledare och deltagare i *Unga röster i soc*, då och nu.

att behöva riva upp och börja om är smärtsamt. Jag blev proffs på att packa allt jag ägde under en kväll och levde som en nomad.

"Skolan var min enda trygga punkt"

För Zhané hade skolan stor betydelse.

– Även fast det var totalt kaos i mitt liv gick det alltid bra i skolan som var min enda trygga punkt i alla flyttar. Jag uttryckte alltid till socialtjänsten hur viktigt det var för mig att gå kvar i samma skola. Studierna var det enda i mitt liv som kändes tydligt och konkret. Jag förstod att om jag genomför en uppgift så leder det till ett visst betyg.

Hon kämpade dock med prestationsångest under skolorn.

– Det var inte hälsosamt, men när jag tänker tillbaka så har jag känt att det ändå var bättre att kämpa med alla krav än att ha ett skolmisslyckande i bagaget också. Jag vet att jag går emot all statistik om placerade barn och ungas skolgång. Under åren har jag hört om många andra ungas svårigheter i skolan.

Vuxna i skolan kan inte utgå ifrån att alla elever har närvarande föräldrar, betonar hon.

– Det behövs att lärare verkligen försöker hålla i det här barnet eller ungdomen trots alla flyttar. Någon som försöker hänga med i svängarna. För mig var det hjälpsamt att lärare var inkluderade i det som pågick i mitt liv. De förstod att om jag flyttade igår och tappade bort alla papper så behövde jag mer information. Lärarna var även okej med att min förälder inte kom på utvecklingssamtal eller signerade lappar inför utflykter. Jag slapp ta de striderna.

"Våra historier var olika men vi delade erfarenheter"

Hon hade varit placerad i två år när hennes kontakt på socialtjänsten informerade henne om *Unga röster i soc* och undrade om hon ville medverka.

– Jag kände att jag kunde bidra med min bakgrund av att ha varit placerad på så många olika ställen och inte alltid känt mig lyssnad till i processen. Gemenskapen fick mig att stanna kvar i rådet, våra historier var olika samtidigt som vi delade många erfarenheter.

Zhané var deltagare i rådet under några år. Därefter blev hon anställd medprojektledare.

– Jag kände att varje möte med rådet var till för oss unga, att vår tid var viktig. Vi var inte där för att producera något som någon ville höra. Man litade på att vi – ett gäng unga mellan 12 och 18 år – kunde komma fram till lösningar med vägledning av projektledare. Den känslan tar jag med mig i mötet med mina ungdomar i jobbet. Jag tror på ungdomens inre motivation, det är inte alltid alla vuxna tror på ungas egen förmåga.

Genom sin medverkan i rådet delade Zhané sitt perspektiv även i andra delar av socialtjänstens verksamhet:

– Inför olika projekt, som kommunens kampanjer om alkohol och tobak eller inför valborg, blev jag tillfrågad av socialsekreterare och fältare om hur de bäst kunde nå unga med information och uppmaningen att ta hand om sig under sådana tillfällen. Rådet blev en tillgång i många olika delar av socialtjänsten.

”Rådet förändrade en kultur inom socialtjänsten”

Unga röster i soc bjöds bland annat in till introduktionsdagar för socialsekreterare, vilket även ökade ungas förståelse för svårigheterna i deras yrkesroll, berättar hon.

– Rådet kan inte påverka det som är svårt i varje barn och ungdoms liv, men vi kunde påverka hur information förmedlades till oss. Det gör hela skillnaden. Jag upplever att rådet förändrade en slags kultur inom socialtjänsten som består än idag. I mötet tar man hänsyn till barnets perspektiv, alla som jobbar med placerade barn och unga förstår att deras bemötande är avgörande för individen.

När rådet förmedlade hur extremt jobbigt det var att behöva byta socialsekreterare, lyssnade ledningen och förstod att det bland annat berodde på för hög arbetsbelastning.

– Att fler socialsekreterare anställdes i kommunen är ett resultat av ungas röster i rådet. Andra kommuner som inte har ett liknande råd för placerade barn och unga går miste om viktig kunskap och chanser att förbättra fler livsöden. Tillsammans med socialsekreterare och chefer försökte vi finna arbetssätt som förenklade deras jobb, vilket i sin tur förbättrade situationen för oss barn och unga. Verktyg och metoder som rådet föreslog var alltid förslag som vi trodde skulle underlätta för socialsekreterare.

”Ett ungdomsråd innebär en vinst för alla kommuner”

Om socialtjänsten ska kunna vara en del av samhällets sociala skyddsnät för barn och unga behöver verksamheten få insyn i ungas liv och deras lösningar, konstaterar hon:

– Det borde vara självklart inom en kommun att prioritera forum med fokus på barns röster och rättigheter. Inte bara genom att lyssna på barn och unga, utan att faktiskt betrakta samtalen som en möjlighet att förändra. Ett ungdomsråd behövs för deltagarnas skull men även för att socialtjänsten ska hålla sig relevant och hålla i det långa loppet. Man kan inte fortsätta jobba på samma sätt och tänka att det här blir bra.

Zhané blev förvånad när hon förstod att det inte finns ungdomsråd i alla kommuner:

– Ett ungdomsråd innebär en vinst för alla kommuner. Jag tycker inte att det är en fråga om att vilja skapa ungdomsråd, jag hoppas att alla kommuner blir tvungna att inkludera barn och ungas röster med hjälp av ett brukarråd som *Unga röster i soc* när de inser vinsterna.

Tema: Relationen mellan ungdomen och socialsekreteraren

Kom ihåg hur viktiga ni socialsekreterare är, ni spelar stor roll. När man säger dåliga saker om soc är det för att man har starka känslor.

Under träffarna på temat *Relationen mellan ungdomen och socialsekreteraren* förmedlade de unga att de önskar att socialsekreterarna är ärliga, respektfulla, inte "ömkande", att de kämpar för ungdomens mål och bryr sig. Relationen till socialsekreteraren är avgörande för att de ska våga berätta hur de har det. Att bryr sig innebär att socialsekreteraren hör av sig, skriver och frågar hur de mår.

Ungdomarna förmedlade också att de skulle vilja att det fanns utrymme att matcha socialsekreterare och ungdomar utifrån personkemi, samt möjlighet att byta socialsekreterare vid behov. För att skapa förtroende är det viktigt att socialsekreteraren har förmågan att sätta sig in i ungdomens situation och ibland berättar något om sig själv, enligt ungdomarna. De framförde också en hälsning till socialsekreterare som har en ungdom som inte vill prata: "Ge aldrig upp, visa att du bryr dig och bli inte taggig och irriterad för att ungdomen inte vill prata."

Ungas röster: Om relationen med socialsekreteraren

Varför är det viktigt att ha en nära relation till sin socialsekreterare?

– För att bygga förtroende, känna sig trygg, vara öppen och våga berätta om sitt välmående.

– En nära relation kan vara dålig eftersom man blir mer besviken när saker inte går som man vill. Om man har en nära relation kanske man inte vågar säga allt för att man är rädd att skada relationen. Det är viktigare att ha en god relation med ömsesidig respekt, där man inte drar sig för att prata med varandra. Relationen får inte vara ömkande, det är bra att du tycker om mig men det är inte därför du är här. Du ska ju bestämma över mitt liv.

Vad kan socialsekreteraren göra för att skapa en god relation?

– Jag har haft god relation till de flesta av mina socialsekreterare. De har varit ärliga med vad de kan och inte kan göra. Inte ändrat sig veckan efter, inte lovat saker. En socialsekreterare ska vara någon man kan lita på, som kämpar för målet och det jag vill. Om det inte går att nå målet, var ärlig. Återkoppla vad jag sagt direkt i samtalet, det visar att jag blir lyssnad till.

– Fråga hur jag mår och se mig i ögonen, socialsekreteraren får gärna berätta något om sig själv.

– Göra aktiviteter tillsammans, som att äta lunch eller fika. Kolla hur det går och ha kontakt utöver samtalen en gång i halvåret, sänd sms eller ring oftare.

– Inte byta socialsekreterare, om det inte är ungdomens önskan.

– Min senaste socialsekreterare och jag gjorde saker ihop och lärde känna varandra. Det var öppet och ärligt, jag kände mig trygg. Om det var något som inte blev som jag önskade var det tydligt varför. Det skadar inte att lära känna sina ungdomar lite mer. Vad har den gått igenom, hur kan jag nå den här personen, hur kan jag hjälpa den här ungdomen?

De ungas checklista till socialsekreterare:

- ✓ Se till att jag får veta mina rättigheter – vad jag har rätt att be om.
- ✓ Förklara vad tystnadsplikt är, när det är tystnadsplikt och när du måste berätta vidare det jag säger.
- ✓ Förklara, förklara, förklara – hellre hundra gånger.
- ✓ Bry dig och fråga hur jag mår.
- ✓ Följ inte en frågelista.
- ✓ Skriv inte på datorn under mötet.
- ✓ Det är viktigt att du också öppnar dig, till exempel genom att säga något om hur du mår och vara dig själv.
- ✓ Kom ihåg hur viktig du som socialsekreterare är – du spelar stor roll.
- ✓ När jag säger dåliga saker om soc är det för att jag har starka känslor.
- ✓ Se till att jag får kontaktuppgifter till någon att ringa till.
- ✓ Påminn mig om att även om det inte blir en utredning så kan soc behöva ringa och följa upp.
- ✓ Hälsa på för att följa upp, kom överens om hur ofta vi ska ses.
- ✓ Visa att du är där och att jag inte är ensam.
- ✓ Ta varje barns situation på allvar eftersom det handlar om våra liv.
- ✓ Försök att förstå och skäll inte om jag gör ett misstag.
- ✓ Ge mig tid att förbereda mig om vi ska prata om svåra saker, till exempel genom att skicka ett sms inför mötet med information om vad vi ska prata om.

Tema: Ungas råd till nya social sekreterare/barnhandläggare

Säg exakt som det är. Om du inte vet svaret på en fråga, var ärlig med det också.

Unga röster i soc inkluderas i samband med att nya barnhandläggare anställs som bland annat förmedlar tips utifrån frågorna: Hur skapar man ett bra samtal? Hur bygger man en ny relation? Vad är viktigt för nyanställda att känna till och tänka på?

När nyanställda barnhandläggare introduceras får de tips från ungdomarna i rådet, utifrån frågor som: Hur skapar man ett bra samtal? Hur bygger man en ny relation? Vad är viktigt för nyanställda att känna till och tänka på? Här följer en sammanställning av dessa råd.

Ny på jobbet – ungas råd

Fråga inte: "Kan du berätta lite om din bakgrund?"

Alla känner till problemen ändå, känn i stället av mig som person och anpassa samtalet efter mig.

Allt behöver inte vara formellt: Försök ha en avslappnad relation till mig. Vi kan träffas och fika, det hjälper mig att känna mig trygg. Det blir tröttsamt med formella möten.

Använd humor, känn in vad som passar. Det är bra att kunna skratta tillsammans.

Ta reda på vad jag är intresserad av:

Anledningen till att jag har kontakt med soc är bara en liten del av vem jag är eller vill vara. Prata med mig om allt du *inte* vet.

Var kontaktbar: Långa svarstider skapar oro kring vad som skulle hända om något är

akut. Informera om vem du lämnar över till när du har semester.

Var närvarande: Anteckna efter att jag har pratat färdigt. Byt inte ämne, följ mig.

Avsluta gärna med frågor: Är du nöjd med mötet? Har du fått ut det du önskade? Har du någon fråga?

Var ärlig: Säg exakt som det är. Om du inte vet svaret på en fråga, var ärlig med det också.

Lita på vad jag berättar: Ibland känns det som att det inte spelar någon roll vad jag säger eftersom socialsekreteraren redan har en uppfattning om något som har hänt.

Tänk på att mötet inte bara är viktigt för dig: Det är också viktigt för mig. Jag tar mig tid för att gå på mötet och vill få ut något av det.

Jag är en individ: Se mig inte bara som folk som har kontakt med soc. Vi är alla olika.

Försök se bakomliggande orsaker: När jag har gjort något dumt, fråga inte bara varför det hände. Jag vill inte bli dömd och stämplad. Om fokus blir på allt som är fel skapas bara känslor av misslyckande och skam.

Tänk att jag är som dina barn: Hur skulle du prata med dem? Gör en aktivitet! Samtal blir ofta bättre om vi till exempel promenerar tillsammans än om vi sitter och pratar utifrån en checklista.

Tema: Psykisk ohälsa

**I väntan på hjälp har man ingen.
Skicka inte runt unga mellan olika ställen.**

Under träffarna på temat *Psykisk ohälsa* lyfte de unga vikten av att vuxna förstår deras situation – det är inte alltid uppenbart att en ungdom mår dåligt. De efterlyste vuxna som ställer frågor om deras vardag och inte bara när de misstänker att något inte står rätt till. Dessutom efterfrågade de vuxna som är uppmärksamma och tar dem på allvar när de berättar om hur de mår. Vuxna bör också vara medvetna om att det kan komma upp jobbiga saker när de frågar och vara förberedda på sådana svar. Det kan ta lång tid innan man får hjälp och det kan vara svårt att veta vart man ska vända sig. Många berättade om lång väntetid till BUP, att det är jobbigt att berätta samma sak för olika personer och att det är svårt att göra bra ifrån sig i skolan när man mår dåligt.

Ungas röster: Om psykisk ohälsa

Hur mår unga idag?

- De senaste åren har jag inte sett någon riktigt glad, känslan är att unga inte mår bra.
- Om man ser att en kompis mår dåligt så mår man själv dåligt. Man blir påverkad.
- Det är lätt att glömma att ta hand om sig själv.
- Det är svårt att veta vart man ska vända sig.

Vad kan vuxna göra bättre för en ungdom som mår dåligt?

- I väntan på hjälp har man ingen. Skicka inte runt unga mellan olika ställen. Först till BUMM, sen till ungdomsmottagningen och sen till BUP. Då blir man lämnad ensam några månader. BUP borde även ha kvällsöppet, det är bara BUP-akuten som har öppet sent.
- Inte fråga varje sekund men ibland:
Hur mår du? Har du sovit? Ätit bra?

- Bry dig och var uppmärksam. Visa att du finns där medan man väntar på annan hjälp.
- BUP tycker inte att något är allvarligt, hur allvarligt ska man må?
- Vuxna behöver också berätta något om sig själva för att skapa trygghet. Kanske ta en fika tillsammans. Det är jobbigt när någon bara ställer frågor utan att berätta något själv. Små saker och ord kan betyda mycket. Att bjuda på sig själv är viktigt.
- Att du som vuxen lyssnar och hjälper från hjärtat.

Ungas röster: Om att må dåligt

”Man skrattar kanske mycket, men bär en mask. Det är vanligt att isolera sig, känna sig utmattad, trött på livet och överväldigad vid minsta problem. Många letar efter kärlek men hittar ingen. Man kanske tänker tillbaka på hur det var förut, känner sig ensam och ser ingen framtid. Man kan inte hantera känslor, orkar inte med det grundläggande eller att ta hand om sig själv. Fysiska tecken kan vara att man äter men spyr på grund av stress eller ätstörningar. Man kan bli skakig, illamående, få magont och huvudvärk, en pirrande känsla och ont på olika ställen på olika sätt.”

Ungas röster: Om att må bra

”När man mår bra tänker man inte på att man gör det. Man orkar göra saker som man tycker om och kan hantera stress. Man känner framtidstro, klarar av det som händer i livet och vet mer vad man vill göra med livet. Man skrattar mer, får ökad energi och känner balans.”

Intervju med tidigare deltagaren och
medprojektledaren, Sanna Syeda:

”Lyssna till barnet först”

”Medverkan i rådet blev min första erfarenhet av att bedriva påverkansarbete. Det var kul och terapeutiskt, här fanns en grupp som fattade och ville lyssna.” Det säger rådsdeltagaren och samtalsledare Sanna Syeda, som delar med sig av sin erfarenhet av att vara placerad i olika former av stödboende, familjehem och jourhem.

Sanna Syeda var under sin barndom och tonårstid placerad i olika former av stödboende, familjehem och jourhem från dess att hon var 9 år till 17. Idag har hon bildat en universitetsförening och studerar miljövetenskap.

– En placering var jättefin i början. När jag och familjen hade tät kontakt med soc ansträngde sig familjen jag bodde i. När kontakten med min socialsekreterare efter en tid uteblev blev allt sämre. Jag bodde mest i olika jourhem, såklart hade jag velat bo på ett ställe under alla dessa år.

Sanna medverkade i *Unga röster i soc* som deltagare från starten 2014 och engagerade sig därefter i rådet under sex år. När hon avslutade hade hon även haft uppdrag som anställd samtalsledare och medprojektledare:

– Idag kan jag känna mig paff och förundrad över hur mycket jag accepterade som barn.

Då förstod jag inte att det som hände mig hemma var dåligt, annorlunda eller fel. När man lever i skiten, förstår man inte. Ett barn måste få lära sig vad som är fel. Unga röster i soc lärde mig om mina rättigheter och om hur saker bör fungera.

”Jag vet att chefer och politiker lyssnade”

Rådet har stor betydelse för politiker och chefer, fortsätter hon:

– Hur lär du dig om du själv aldrig har upplevt en liknande situation? När vi träffade politikerna första gången var jag nervös. Det var nytt för mig att vuxna faktiskt ställde frågor och lyssnade, det hade jag aldrig upplevt under alla år i socialtjänsten. Jag vet att chefer och politiker lyssnade till våra åsikter om vad som är viktigt inför en placering. Kommunen anställde fler socialsekreterare och vi fick ställa oss i bostadskön från 16 år.

Hon beskriver att rådet gav henne möjlighet att påverka och bli tillfrågad gällande olika frågor som berörde placerade barn och unga:

– Vi skapade en video och förmedlade punkter till socialsekreterare om vad vi ansåg vara viktigt i mötet med barn. Vi unga skrattade och diskuterade många sjuka situationer vi upplevt. Min berättelse publicerades på hemsidan och förmedlades till politiker, jag medverkade i media och på barnrättighetsdagar. Medverkan i rådet blev min första erfarenhet av att bedriva påverkansarbete. Det var kul och terapeutiskt, här fanns en grupp som fattade och ville lyssna.

”Ta varje barn på allvar”

Den viktigaste frågan för Sanna är budskapet i rådets namn: *Unga röster i soc*.

– Lyssna till barnet först, barnets beskrivning och upplevelse av en situation. När jag växte upp betydde mina föräldrars välmående och åsikter mest. Soc lät mig bo hemma hos mamma i perioder trots att jag inte ville, det var liksom ett tvång att träffa mina föräldrar. Den största läxan jag har lärt och som jag förmedlar vidare är att ta varje barn på allvar, oavsett om du tycker att barnet överdriver.

Att inte bli lyssnad till som barn väcker fortfarande starka känslor hos Sanna.

– Jag är fortfarande ledsen över att ingen lyssnade. Min kontaktperson sa till mig flera år senare att han borde ha lyssnat till mig som barn. Jag kan fortfarande undra: *Varför gjorde du inte det?*

”Jag skulle vilja att alla socialsekreterare drev på”

Sanna minns åren med Unga röster i soc och stödet från projektledare med värme.

– Jag var ung tonåring och kunde bli upprörd över allt prat om hur det ska vara,

eftersom jag var ett levande bevis på att verkligheten var annorlunda. Projektledaren är världens finaste människa, hon lyssnade och tog mig på allvar, men visst kunde det vara svårt. Jag levde i en vardag som inte stämde överens med hur det skulle vara, då kunde det bli jobbigt att höra om placerade barns rättigheter.

Till andra unga som befinner sig i liknande situation som hon själv gjorde vill hon förmedla vikten av att känna till sina rättigheter:

– Det här med rättigheter är inte så lätt, men det kommer att gynna dig i framtiden. För unga i Sollentuna skulle jag rekommendera

hemsidan för kunskap. Ställ frågor till din socialsekreterare. Kanske kan du få kontakt med någon som har varit placerad, skaffa dig konkret information om och argument för vad du har rätt till. Jag skulle även vilja att alla socialsekreterare drev på och förmedlade kunskap om rättigheter till barn som är så unga som jag var.

Lång väg till eget boende

Sanna önskar att vägen till eget boende hade förenklats med hjälp av soc.

– När du blir 18 förväntas du stå på egna ben. Hade jag vetat det tidigt hade jag brytt mig mer om att förbereda mig för ett liv utan soc. Trots åldern tycker jag att socialsekreteraren ska behålla kontakten med ungdomen. Utslussning för mig innebar verkligen känslan: *Vi släpper dig nu.*

Två månader innan hon fyllde 18 förstod hon på riktigt att hon förväntades klara sig själv.

– Andra i liknande situation som jag befann mig i fick hjälp med bostad. När jag var placerad på ett stödboende fick en jämnårig i samma kommun utökad kontakt med sin kontaktperson och en övningslägenhet där hon fick bo själv. Jag önskade samma insatser och stöd, men nekades.

Sanna berättar att hon flyttade runt mellan olika andrahandslägenheter där hon bodde i en till sex månader.

– Tio lägenheter hann det bli. Det var så illa. Enligt socialtjänsten hade jag ett bra nätverk och var inte i behov av den sortens hjälp. Jag tror att bristen på stöd berodde på att jag inte hade någon bra relation till min socialsekreterare.

Nu driver Sanna en universitetsförening

Efter tio flyttar lyckades Sanna av egen kraft att lösa boendesituationen.

– Jag är stolt över att jag till slut kunde köpa min första lägenhet. Jag har jobbat och sparat pengar sedan jag var 15 år. I nian köpte jag mitt första klädesplagg. Studiebidraget fick jag aldrig när jag bodde hos mamma. Jag minns den största summan jag någonsin betalat för något, jag gick i gymnasiet och köpte ett terminskort på SL så att jag kunde åka med kollektivtrafiken dygnet runt.

Idag studerar Sanna en masterutbildning i miljö, hållbarhet och global utveckling och har bildat en universitetsförening för studenter med läs- och skrivsvårigheter.

– Direkt när jag blev inskriven på universitetet tog jag reda på numret till alla chefer inom universitetshierarkin. Jag är en drivande person som alltid varit duktig på att prata, gillar politik och vill förändra och påverka. Särskilt när det gäller orättvisor som gör mig arg.

”Jag skulle även vilja att alla socialsekreterare drev på och förmedlade kunskap om rättigheter till barn som är så unga som jag var.”

SANNA SYEDA

Tema: Familjehem och jourhem

Ta hand om mig, sänd gärna ett snällt sms och hjärtan.

Under träffarna på temat *Familjehem och jourhem* efterlyste de unga jour- och familjehem som är öppna, tydliga, pålästa, nyfikna och förstående. Ett förslag var att familjen skapar en film där de berättar varför de vill bli familjehem. Ungdomarna föreslog även att socialtjänsten ska ha en gräns för hur många barn som kan placeras hos en familj eller ett jourhem. De önskade också delaktighet i processen, uppdateringar om hur det går i letandet och information om hur det går till när familjehem och jourhem rekryteras.

När placeringen inte blir den ungdomen önskar, vill de ha samtal med en motivering som beskriver orsaken. I samband med flytt är det viktigt att få säga hejdå, att det inte blir stressigt. Dessutom måste det kommuniceras tydligt varför man måste flytta. Ungdomarna framförde även önskemål om fler jourfamiljer: "Det borde finnas ett ställe där unga kan stanna tills det finns ett jourhem att flytta till."

Detta önskar de unga veta innan en placering:

- Ge mig så mycket information som möjligt.
- Kommer familjen att kunna ge mig tillräcklig uppmärksamhet?
- Vad vet familjen om mig?
- Hur många bor i hemmet?
- Hur ser boendet ut?
- Hur behandlar de barn?
- Hur är familjen mot varandra?

De ungas hälsning till blivande jourhem och familjehem:

"Acceptera mig som jag är, även mina klädval. Visa förståelse, ge mig frihet och var inte för sträng. Använd inte fula ord. Bygg tillit så att jag kan berätta hur jag mår och om det händer mig något. Öppna dig för mig, var nyfiken, ge mig tips och var tydlig. Ställ frågor till mig, fråga till exempel vilken mat jag tycker om. Ta hand om mig, sänd gärna ett snällt sms och hjärtan. Visa att du är motiverad, det ska inte kännas som att du utför ett jobb."

Tema: Att känna sig hemma och trivas där man bor

Var nyfiken och ta reda på vem jag är.

Under träffarna på temat *Att känna sig hemma och trivas där man bor* lyfte de unga egenskaper som är viktiga hos familjehem, jourhem och personal för att ungdomarna ska känna sig hemma och trivas. De utformade även anställningsannonser till blivande jour- och familjehem som beskriver vad placerade ungdomar tycker är viktigt. Dessutom skapade de checklistor med viktiga frågor att ställa till ungdomar och familjehem inför en placering, för att matchningen ska bli så bra som möjlig.

Ungas röster: Om viktiga egenskaper

”Jag måste kunna snacka med er om vadsomhelst, fråga mig hur jag vill bli bemött. Presentera inte bara egna idéer om hur ni vill att situationen ska vara, det är lätt att känna sig avvisad. Var öppen, tydlig, intresserad, lojal, engagerad, förstående och accepterande. Ha tålamod och visa att du bryr dig. Vissa saker kan vara svåra att förstå. Att vara respektfull och ha förståelse för att vi alla är olika är jätteviktigt. Var nyfiken och ta reda på vem jag är. Var pålitlig, säg inte en sak till mig och sedan ändra dig i möte med soc. Dela inte vidare saker om mig om det inte behövs.”

De ungas checklista för att trivas där de bor:

- ✓ Ge mig ett eget utrymme och lås på mitt rum.
- ✓ Se till att jag får ha mina egna saker.
- ✓ Se till att det är rent.
- ✓ Se till att jag känner mig trygg och att ytterdörrarna är låsta så att inte vem som helst kan komma in.
- ✓ Ge mig förståelse för att jag vuxit upp i en annan miljö och inte kan komma in i en ”normal” miljö så snabbt.
- ✓ Ställ frågor om vad jag tycker om och hur jag vill ha det.
- ✓ Ta inte för givet att alla vill vara en del i familjen, fråga.
- ✓ Om jag vill vara en del av familjen – visa att jag är delaktig. Fråga till exempel om jag vill delta i familjeaktiviteter eller skriv in mitt namn i familjens gemensamma almanacka.
- ✓ Ha egentid tillsammans med mig.
- ✓ Prata inte bara med de egna barnen vid middagen – fråga hur min dag har varit.

De ungas anställningsannons

”Vi söker dig som är beredd att dig an ett av världens viktigaste jobb, att öppna upp ditt hem för någon och genom det förändra deras liv för alltid. Det kräver en speciell vilja, mer än man tror. Du borde tänka efter varför du vill bli familjehem, om du tror att du klarar av utmaningen. Vi ser gärna att du är öppen, nyfiken, respektfull, tålmodig, förstående, stabil, kravlös och tydlig med att du finns till för er ungdom som en stabil punkt och er vilja att hjälpa den in i en sund familjesituation. Det är viktigt att hela familjen är med på allt vad det innebär att ta in en ny familjemedlem. Du behöver inte ha någon speciell erfarenhet av familjehem eller liknande, men det kan vara positivt om du har någon erfarenhet av barn och deras utveckling.”

Inför en placering – fråga ungdomen:

Vilka förväntningar och förhoppningar har du om placeringen och om ditt familjehem?

Vilka egenskaper önskar du att familjehemmet har?

Vad är det första du vill göra hos familjehemmet?

Vad är det viktigaste du vill att familjehemmet ska veta om dig?

Inför en placering – fråga familjehemmet:

Vilka förväntningar och förhoppningar har du om placeringen och ungdomen?

Vilka egenskaper önskar du att ungdomen har?

Vad är det första du vill göra med din ungdom?

Vad är det viktigaste du vill att ungdomen ska veta om dig?

Tema: Utsluss

**Vi "socbarn" behöver flytta mycket tidigare än jämnåriga.
Alla mina kompisar bor hemma fortfarande. Den lyxen har ju inte jag.**

Utsluss var ett återkommande tema på träffarna, och frågor om ekonomi, bostad, jobb, studier och försörjning diskuterades. Många unga uttryckte behov av en stödperson som inte är kopplad till socialtjänsten i samband med utsluss – någon form av mentor för att öka möjligheterna att skapa nätverk efter att placeringen avslutas. Ungdomarna framförde också att de vill få information om att ställa sig i bostadskön i god tid och att samtal om framtiden påbörjas redan under högstadiet. Placerade barn och unga upplever stora skillnader mellan dem och andra jämnåriga. De känner att de saknar det stöd som andra unga har tillgång till. "Unga som har sitt föräldrahem har något att falla tillbaka på och ett större nätverk än vad vi som inte bor hemma har."

En ungdom berättar: "Man använder ju inte ordet utsluss om sina egna barn. Samtidigt finns en stor skillnad mellan oss som placerade och andra barn. Många av oss kan inte 'komma hem igen' om allt skiter sig när vi flyttat ut. Vi har inte lika mycket att falla tillbaka på och därför blir det desto viktigare med förberedelserna. Många placerade unga vill bli självständiga men vägen dit behöver göras mer trygg och förutsägbar. Sedan kan vi som är placerade ibland känna oss låsta gällande vilka val som finns. Vi vill att det ska vara möjligt även för placerade att ha stora mål och få stöd att förverkliga drömmar, även om det inte innebär traditionella jobb eller studier. Och då menar vi inte ekonomiskt stöd utan bara att träffa vuxna som tror på dig och kan hjälpa dig att hitta rätt. När man slussas ut borde det finnas en plan för vart man vänder sig om allt går åt skogen."

Ungas röster: Om olika förutsättningar

– Mina klasskamrater skulle våga hoppa, försöka flyga och känna att det är okej för de har sina föräldrar. Om jag tar steget finns nästan ingen återvändo. Om jag lämnar min plats på stödboendet, då har någon annan tagit den. Det är svårt att komma tillbaka till socialtjänsten och be om hjälp om allt har gått åt helvete – om man blir sparkad, har missat att ansöka om försörjningsstöd i tid och inte har råd att betala hyran.

– Vanliga unga får mycket stöd som många placerade saknar utan att man tänker på det för att det är normen.

– Vi "socbarn" behöver flytta mycket tidigare än jämnåriga. Alla mina kompisar bor hemma fortfarande. Den lyxen har ju inte jag.

– Vi hade ett litet kapitel om budgetering i en kurs i juridik och konsumenträtt som inte var obligatorisk. Skolan tänker nog att man lär sig det man behöver hemma.

Ungas röster: Om förberedelser

– Jag var inte beredd på att jag skulle söka eget boende. Jag visste att placeringen skulle ta slut men jag tänkte inte alls på att jag skulle sköta mig själv. Det är lite pinsamt att säga, men jag visste inte det. Jag har inte koll på sådant. Soc har tagit hand om mig ganska länge.

– Om man har koll på när ungdomen ska flytta ut, ungefär ett år innan, då ska det vara ett mål att ungdomen har ett arbete till dess. Det är bra att få information om att

det är dags att skaffa ett jobb och att man i så fall kan slippa gå på försörjningsstöd.

– Målet för många kan även vara att börja plugga. Man ska inte placera alla i en mall. Det är viktigt att ta reda på ungdomens mål med sitt liv och utgå från det.

– Soc kan aldrig vara för tydlig med information. Inget kan antas vara självklart. Jag visste att stödboendet skulle avslutas när jag tog studenten men jag visste ingenting om vad som skulle hända sen. Jag är så van vid att socialtjänsten ordnar saker.

– Det är lagom att börja lära sig om matlagning, handling och ekonomi så fort man har börjat få lite pengar, troligtvis i början av högstadiet. Om man inte lär sig kan det påverka måendet och livet senare. Det blir ett stressmoment om man inte vet hur man hanterar pengar. Se till att ungdomen tidigt lär sig hur man handlar billigt.

– När man går i gymnasiet, informera om att det finns försörjningsstöd om du inte får ett jobb. Att du behöver skriva in dig på Arbetsförmedlingen innan du ska ansöka om försörjningsstöd. Informera om CSN och om olika bidrag.

– Socialsekreteraren bör inte vara rädd för att skapa stress eller oro hos ungdomen. Alternativet, att ta upp diskussionen för sent, är värre. Våga fråga: Vad behöver du stöd med för att klara dig utan socialtjänsten?

– Kontakten med soc är ibland all kontakt man har med andra människor. Det vore bra med ett mentorskap, en privat kontakt som inte har med soc att göra.

Ungas råd till andra unga angående utsluss:

- Socialtjänsten kan inte göra allt, man måste hjälpa till och ta ett visst ansvar.
- Det är viktigt att säga vad man känner och tycker.

- Vet dina rättigheter och skyldigheter. Beställ dina journaler.
- Ha tålamod med att saker tar tid.
- Ha alltid någon att prata med.
- Våga fråga!
- Få inte panik!

Ungas råd till andra unga i övriga frågor:

- Förbered ditt möte med socialsekreteraren – de kan bara hjälpa dig om de förstår vad du vill ha hjälp med. Det kan räcka med några punkter som du skrivit i mobilen innan mötet.
- Man får fråga samma sak flera gånger. Ibland kommer jag inte ihåg allt socialsekreteraren säger, då kan jag sms:a hen och fråga vad det var för viktigt hen sa. De blir inte arga om man frågar flera gånger.
- Man får berätta allt man vill om hur soc funkar för sina kompisar.
- Ibland blir man arg på saker soc säger och det är okej. Man behöver inte hålla med hela tiden. De tänker ju på hur det ska bli bra på lång sikt, men för mig känns faktiskt vissa saker just nu viktigare än vad som ska hända om två år.
- Ibland håller man inte med soc och det behöver man inte göra. Du har rätt att tycka och tänka vad du vill och att säga det.
- Var så öppen du bara kan, säg allt du tänker. Det gör stor skillnad.
- Försök involvera dig så mycket du kan. Det kommer löna sig i längden. Var med och försök påverka besluten som tas om dig.
- Soc kommer inte alltid kunna fatta de bästa besluten för dig och då är det ditt jobb att berätta vad du tycker.
- Använd dig av personer som bryr sig om dig, låt dem hjälpa dig.

Intervju med tidigare enhetschefen på socialkontorets
placeringsenhet, Lena Moseley:

Idén till *Unga röster i soc* föddes i England

Under en studieresa mötte Lena Moseley placerade barn och unga som hade stort inflytande i sin egen vård och utveckling genom ett ungdomsråd. "Rådet i England var anpassat till vad just dessa unga behövde – inte vad vuxna trodde att de skulle behöva. Det kändes viktigt för mig när jag kom hem att ta vara på det perspektivet", säger Lena, som var delaktig i bildandet av *Unga röster i soc* utifrån ett uppdrag från socialnämnden.

Unga röster i soc bildades när Lena Moseley var enhetschef på socialkontorets placeringsenhet. Uppdraget kom från dåvarande ordförande i socialnämnden som ville ha direktkontakt med placerade barn och unga. Samtidigt hade Lena inspirerats av en studieresa till England, och hade många tankar om hur socialtjänsten kunde förbättra delaktigheten hos barn och unga.

– Studieresan genomfördes i syfte att inhämta kunskap om hur vi kunde utveckla familjehemsvården. I England finns en lagstiftning där samhället i stort är gemensamt ansvariga för dessa barn och unga, vilket

ger dem stort inflytande i sin egen vård och utveckling. Arbetet i de olika organisationerna vi besökte grundades på barn och ungas delaktighet.

"Börja i det lilla"

I England publicerade organisationer till exempel inte material utan ungas godkännande, det fanns samverkan med civilsamhället i samband med utsluss och ett ungdomsråd för placerade barn och unga som träffade parlamentet varje år.

– Jag kände att vi måste börja i det lilla, så föddes idén om Unga röster i soc i Sollentuna.

Rådet i England var anpassat till vad just dessa unga behövde – inte vad vuxna trodde att de skulle behöva. Det kändes viktigt för mig när jag kom hem att ta vara på det perspektivet.

Lena, som idag är chef för socialkontorets avdelning för barn och unga, tog med sig all kunskap från resan och utformade därefter rådet i samarbete med projektledaren, utifrån socialnämndens uppdrag.

– I all välmening är det lätt att gå åt fel håll, om vi inom socialtjänsten inte inkluderar och frågar personerna som det faktiskt berör.

Vi utgår lätt från att vi vet vad som är bäst för andra utan att faktiskt fråga om det stämmer, vilket riskerar att det skapas ett ”vi mot dem”. För tio år sedan tyckte vi inom socialtjänsten att vi var duktiga på information till exempel, så får vi höra från en ungdom i rådet att vi inte alls var bra.

Barns perspektiv i fokus

Hon påverkades starkt under första tiden med rådet och bär idag med sig barn och ungas perspektiv i allt hon gör.

– Efter tiden med rådet vill jag alltid ha svar på: Har vi frågat rätt personer nu? Är vi på rätt väg? Första året ifrågasatte jag varför vi inte tidigare hade frågat barn och unga om deras perspektiv. När vi insåg hur mycket som behövde förbättras, gick vi vuxna aldrig i försvar. Jag minns hur jag tänkte: *Hjälp, hur kan vi verkligen ta till oss placerade barn och ungas perspektiv och genomföra förbättringar?*

Det blev snabbt prioriterat att fokusera på placerade barns och ungas perspektiv.

– Efter att rådet bildades har barns delaktighet fått en helt annan tyngd hos oss inom socialtjänsten. Förra året hade vi ökad delaktighet som tema: Hur säkerställer alla enheter barns och ungas delaktighet? Hur pratar vi med barnen, vid vilka tillfällen möts vi, när samtalar vi ensamma? Vi har blivit modiga och vågar använda deras förslag till förbättringar för att bättra ”skruva i vardagen”. Det är oerhört viktigt att inte bara fokusera på stora resultat.

”Det behöver finnas en trygg relation till socialsekreteraren”

Lena nämner några områden som förbättrats sedan rådet infördes i kommunen: relationen till socialsekreteraren, informationsarbetet och den utökade bemanningen.

”Även ungdomar som lämnat tiden som placerad bakom sig medverkade i rådet efter en tid. Det skapade ökad trygghet för yngre deltagare.”

LENA MOSLEY

– För att unga ska våga berätta och dela sina tankar behöver det finnas en trygghet i relation till socialsekreteraren. Personalstyrkan utökades för att förbättra socialsekreterarnas arbetsförhållanden. Vi fokuserade arbetet med att stärka relationen genom att öppet prata om olika sätt att mötas. Att utgå från det som ungdomen tycker är roligt och lämna blanketterna och kontoret för en stund, till exempel genom att bowla, promenera eller besöka museum. Vi lärde oss även snabbt från rådet att all information behöver upprepas.

Ytterligare ett område som förbättrats är stöd till familjehem i relation till skolan.

– I ett senare skede framkom det, via rådet och från andra former av brukarmedverkan, att många barn och unga var missnöjda med skolstödet i familjehemmen. Denna information låg till grund för att skolpsykologen kopplad till Skolfam – en förebyggande arbetsmodell för att stärka skolresultat för barn i familjehem – började hjälpa familjehemmen att bli bättre skolföräldrar. Det räcker inte med att bara titta på betyg, vi måste kartlägga vilka som behöver förbättrat studiestöd i hemmet, eftersom vi vet att skolan är en viktig skyddsfaktor.

”Lärdomen var att fortsätta. Håll i och håll ut”

Lena blev snabbt medveten om ”klurigheter” som behövde åtgärdas under rådets uppstart.

– Första mötet satt vi alldeles för många vuxna tillsammans med för få unga. Vi ville

så mycket och ibland blev det tokigt, men vi lärde oss snabbt längs vägen. I perioder kunde det vara få deltagare på vissa möten. Lärdomen från den tiden var att bara fortsätta. Håll i och håll ut.

Med tiden ändrades även gruppens sammansättning i rådet.

– Även ungdomar som lämnat tiden som placerad bakom sig medverkade i rådet efter en tid. Det skapade ökad trygghet för yngre deltagare. Vi bjöd alltid på något att äta för att skapa en trygg miljö. Det viktigaste vi lärde oss av rådet första åren var vikten av återkoppling: att återkoppla planeringar, processer och resultat till dem. Berätta för dem hur vi implementerar deras kunskap, tankar och åsikter. Vi var även måna om att alltid tacka dem och visa vår uppskattning.

Lena efterlyser lagändring

Utsluss har varit ett återkommande tema i rådets möten, och barn och unga har förmedlat många tankar och förslag genom åren för att underlätta övergången.

– Alla samtal om stöd i samband med utsluss kommer att pågå till dess att vi har en lagändring som ger socialtjänsten utökat stöd. Vi arbetar individuellt med alla barn och unga, men denna utsatta grupp har inga förturer och ofta ett glest nätverk. Hur många får en bostad direkt efter gymnasiet? Det är otroligt få. Samtidigt ställer samhället krav på att placerade unga ska finna arbete, ordna

boende och skapa en stabil vardag efter gymnasiet. De lever med hög stress och oro, jämfört med jämnåriga som ofta kan flytta till föräldrahemmet om det behövs. Den möjligheten saknar dessa unga.

Hon återkommer till England och hur stödet och lagstiftningen skiljer sig.

– Vi har stor tilltro i Sverige till att vi har ett ”hållande”, att vi följer barn och unga och ger dem den hjälp och det stöd de behöver. Men vi har ett hållande till en viss gräns, sen finns ingenting vilket riskerar att slå ut de här ungdomarna. I England genomfördes all planering i samband med utsluss tillsammans med ungdomarna utifrån frågorna: Vad behöver ni? Hur ger vi rätt hjälp och stöd? Bland annat fanns en organisation där träningsformer erbjöds till unga som skulle flytta hemifrån där de lärde sig laga mat, ta hand om sin lägenhet och söka jobb.

Önskan inför framtiden: praktiska verktyg inför vuxenlivet

Lena betonar att det skett många förbättringar senaste tio åren, men hon önskar mer praktiska verktyg för att bättre kunna följa och hjälpa placerade barn och unga in i vuxenlivet.

– Jag skulle önska att vi som samhälle tog ett större ansvar för att hjälpa de här ungdomarna under längre tid. Vi har särskilt lyssnat till rådets önskemål om att informera om frågor som berör utsluss tidigt, där gjorde vi fel tidigare. Samtalen har fått vänta under perioden när de varit trygga i sina placeringar. Men de här ungdomarna känner otryggheten. De vet redan vid 15 år att de börjar närma sig åldern för när de förväntas ta ansvar för sitt eget liv, sin sysselsättning och boende. Vi har blivit bättre på att påbörja dessa samtal tidigt, och därefter har vi haft kontinuerliga samtal om utsluss under längre tid för att bättre förbereda dem.

Hon konstaterar att det i storstadsregionerna saknas öronmärkta lägenheter för placerade barn och unga eller andra former av praktisk hjälp.

– Barn som inte kan bo hemma med sina föräldrar är en av de mest utsatta grupperna. De är mer ensamma i sin situation och samhället erbjuder inte tillräckligt med stöd. Ungdomarna hamnar ofta på andrahandsmarknaden eller som inneboende, vilket innebär en otrygghet eftersom de saknar ett föräldrahem som skydd om det inte fungerar med boendet. Även om det går bra för de allra flesta barn och unga jag mött, hade jag önskat att samhället höll dem lite längre. Man är inte så vuxen i den åldern.

”Vi har stor tilltro i Sverige till att vi har ett ”hållande”, att vi följer barn och unga och ger dem den hjälp och det stöd de behöver. Men vi har ett hållande till en viss gräns, sen finns ingenting vilket riskerar att slå ut de här ungdomarna.”

LENA MOSLEY

Efterord:

"Det finns så mycket sagt som är värt att lyssna på – igen och igen"

I utvärderingen *Unga röster i soc* – ett brukarråd för placerade barn och unga i Sollentuna kommun konstateras att den kunskap som implementerats från ungdomsrådet i socialtjänstens arbete kan delas in i flera områden.

"Dels de konkreta beslut och åtgärder som tagits som en direkt konsekvens av rådets arbete, dels det arbete som görs för att förändra eller förbättra socialtjänstens arbete på lång sikt. Utöver det tillkommer mer svårfångade förändringar som handlar om insikter eller attitydförändringar som uppkommit i mötet mellan politiker, tjänstemän och ungdomar som också kan leda till förändringar på lång sikt."

Några exempel på konkreta förändringar som genomförts i Sollentuna tack vare *Unga röster i soc* är:

- De unga förmedlade sina upplevelser av svårigheterna med att behöva byta socialsekreterare: Fyra nya heltidstjänster tillkom.
- Informationen uppgavs vara bristfällig och otydlig: En översyn av kommunikationsarbetet genomfördes, vilket bland annat resulterade i riktad information till barn och unga på hemsidan.
- Utmaningar i samband med utsluss har återkommit under åren:

– Det beslutades att placerade ungdomar får ställa sig i Sollentunahems bostadskö från 16 års ålder.

– Stöd att söka jobb med hjälp av Möjligheternas kontor (numera Navigator) i kommunen infördes även för unga som var placerade i en annan kommun. Verksamheten riktar sig till unga i åldern 16–20 år som saknar arbete eller sysselsättning, där ungdomscoacher och studie- och yrkesvägledare erbjuder vägledning och stöd för att komma vidare till en aktivitet.

Andra exempel är utökat stöd till familjehem i relation till skolan, undervisning om socialtjänsten i skolan med stöd av lärarhandledning och att checklistor utformade av barn och unga har implementerats inför placeringar.

Detta är bara några exempel på förändringar som genomförts under decenniet med *Unga röster i soc*. Men framför allt lyfter barn, unga samt medverkande intervjupersoner att arbetet i rådet förmedlat insikter, vidgat perspektiv och skapat attitydförändringar där unga fått stärkt delaktighet inom socialtjänsten.

Det har varit betydelsefullt med ett samtalsforum för unga som ger utrymme för känslor, tankar och åsikter. Att få spegla sig i andra berättelser har varit värdefullt och uppfattats terapeutiskt.

Dessutom har de unga upplevt att de fått många av sina frågor besvarade under mötena med politiker och chefer, de har fått sin röst hörd och möjlighet att påverka.

Svar och planerade förändringar i socialtjänstens verksamhet återkopplas främst till ungdomarna genom mötena och via kontakten med projektledaren, men också genom att chefer och politiker svarar skriftligt på ungdomarnas frågor och informerar om hur socialtjänsten arbetar vidare med deras synpunkter.

Under de inledande åren med rådet förmedlade de unga att det fanns en tendens att vuxna fastnar i sådant som de själva tycker är viktigt eller sådant som redan finns på deras politiska agenda. Ungdomarna önskade därför att alla politiker och chefer ska lyssna aktivt och förutsättningslöst på det som förmedlas och uppmanade: Lyssna utan agenda!

Nuvarande processledare Veronica Engström har bidragit med underlag till skriften samt förmedlat idéer och kunskap inför rådets tioårsjubileum:

”Jag tog över rollen som processledare för Unga röster i soc sommaren 2020. Det var med en stor ödmjukhet inför uppdraget då jag var medveten om allt viktigt som tidigare processledare och medverkande ungdomar har bidragit med genom åren.

Att ta sig tid att lyssna på vad unga själva har att säga om hur deras situation och socialtjänstens insatser och bemötande kan bli bättre, har gett mig ännu större insikt om vilken stor betydelse socialtjänsten och socialsekreterare kan ha i ett barns liv. Även om jag på ett sätt visste det innan, så blev det ännu tydligare i mötena med ungdomarna i rådet. Egentligen skulle jag önska att alla socialsekreterare, chefer och politiker fick chansen att träffa och lyssna på unga i denna typ av forum.

Socialtjänsten och vuxenvärlden har ett stort ansvar i att se till att de barn och unga, som socialtjänsten tagit över föräldraansvaret för genom bland annat familjehem och jourhem, har möjlighet till ett bra liv. I det ingår bland annat en bra skolgång, fritid med fritidsintressen, vuxna som ser och bryr sig om dem, tillgång till stöd och hjälp gällande till exempel psykisk ohälsa, information om sin situation och möjlighet till delaktighet i beslut som rör dem.

När Unga röster i soc nu fyller tio år är det ett bra tillfälle att samla all kunskap som placerade barn och unga bidragit med i den här skriften. Det finns så mycket sagt genom åren som är värt att lyssna på – igen och igen.”

